

บทที่ 2

แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาได้อาศัยแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาใช้เป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์ และกำหนดโอกาสในการพัฒนาให้สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่ เพื่อให้เป็นไปตามหลักวิชาการและนำมาสนับสนุนผลการศึกษา ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐาน
2. แนวคิดเกี่ยวกับฐานเศรษฐกิจ
3. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการเกษตร
4. แนวคิดเกี่ยวกับทำเลที่ตั้งอุตสาหกรรม
5. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว
6. แนวคิดเกี่ยวกับการวางแผน
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา
8. แผนพัฒนาหรือการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ศึกษา

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐาน

การตั้งถิ่นฐาน (Leong & Morgan, 1975) หมายถึง การสร้างที่อยู่อาศัยของมนุษย์ เป็นหมู่บ้าน และเป็นเมือง ในการตั้งถิ่นฐานจะมีส่วนประกอบที่สำคัญ คือคน และพื้นที่ อีกนัยหนึ่งคือ การตั้งถิ่นฐานเป็นผลมาจากความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ (Physical Environment) และสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม (Cultural Environment) ซึ่งเป็นผลจากความสัมพันธ์ของการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทั้งสองอย่าง ทำให้การสร้างที่อยู่อาศัยในแต่ละพื้นที่มีความแตกต่างกันไป โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตั้งถิ่นฐานนั้น มีนักภูมิศาสตร์หลายท่านได้อธิบายถึงปัจจัยต่างๆ ดังนี้

Trewartha (1969) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตั้งถิ่นฐานไว้ 3 ประการที่สำคัญ คือ

1. ปัจจัยเกี่ยวกับสภาพทางธรรมชาติ (Natural Factors) ได้แก่ สภาพภูมิศาสตร์ ประเทศ อากาศ ดิน แร่ธาตุ แหล่งน้ำ เป็นต้น
2. ปัจจัยเกี่ยวกับวัฒนธรรม (Cultural Factors) ได้แก่ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง ทัศนคติ เป็นต้น
3. ปัจจัยเกี่ยวกับประชากร (Demographic Factors) ได้แก่ ความแตกต่างของประชากรเกี่ยวกับ การเกิด การตาย การย้ายถิ่น เป็นต้น

Clarke (1972) กล่าวถึง สิ่งที่มีอิทธิพลเกี่ยวกับการกระจายของประชากร และการตั้งถิ่นฐาน คือ อิทธิพลจากธรรมชาติ กิจกรรมด้านเศรษฐกิจ ประวัติความเป็นมาของประชากร และอิทธิพลทางสังคม เป็นต้น

จากเหตุผลตามที่มีผู้อธิบายมา พอจะกล่าวได้ว่า อิทธิพลที่สำคัญคือ อิทธิพลทางสภาพธรรมชาติ หรือสภาพทางกายภาพโดยมีอิทธิพลอื่น ๆ สนับสนุน คือ การประกอบกิจกรรมด้านเศรษฐกิจ สังคม และ ประวัติความเป็นมาและการเมือง

2.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับฐานเศรษฐกิจ

การพัฒนาเศรษฐกิจหรือการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ สามารถอธิบายได้ในเชิงปริมาณของระบบเศรษฐกิจของระบบเศรษฐกิจ ได้จากการศึกษาทฤษฎีฐานเศรษฐกิจ (Charles M. Tiebont, 1962) ซึ่งตามแนวความคิดทฤษฎีฐานเศรษฐกิจ การพัฒนาเศรษฐกิจขึ้นอยู่กับความเจริญเติบโตของกิจกรรมฐานเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นสาขาการผลิตเพื่อการส่งออกที่มีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นตัวกลางที่ช่วยให้เกิดการจ้างงาน และรายได้ให้กับพื้นที่

นอกจากนี้ กิจกรรมฐานเศรษฐกิจยังมีบทบาทสำคัญในการก่อให้เกิดการพัฒนาเมืองและศูนย์กลางขึ้น ซึ่งในประเด็นนี้เกี่ยวข้องกับทำเลที่ตั้งโดยตรง กล่าวคือ ทำให้มีการลงทุนปรับปรุงในด้านคมนาคมขนส่ง การติดต่อสื่อสาร การปรับปรุงเทคโนโลยีต่าง ๆ เพื่อลดต้นทุนการผลิตและค่าขนส่ง ให้สินค้าสามารถแข่งขันกับผู้ผลิตอื่นได้ การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการผลิตและการขนส่ง จะกระตุ้นให้เกิดอุตสาหกรรมต่าง ๆ ขึ้น ในการวิเคราะห์กิจกรรมฐานเศรษฐกิจ อาจใช้ รายได้ ผลผลิต หรือการจ้างงานตัวใดตัวหนึ่งเป็นหน่วยวัดวิเคราะห์กิจกรรมทางเศรษฐกิจว่ากิจกรรมใดเป็นกิจกรรมฐานเศรษฐกิจ(Basic Sector) และกิจกรรมใดไม่ใช่กิจกรรมฐานเศรษฐกิจ (Non-Basic)

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการเกษตร

2.3.1 การใช้ที่ดินเพื่อการเกษตร (Agricultural Landuse)

การใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรในประเทศไทย มีการใช้ที่ดินหลายอย่างในพื้นที่เดียวกัน โดยคำนึงถึงสมรรถนะของที่ดินเป็นสำคัญ สำหรับที่ดินที่ใช้ปลูกพืชอย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะจะจะมีลักษณะของการใช้ที่ดินแคว้นจากการปลูกพืชทั่ว ๆ ไป อย่างไรก็ตามลักษณะของดินบางอย่างอาจปรับปรุงให้เหมาะสมกับพืชนั้น ๆ ได้โดยการจัดการชลประทาน นอกจากนี้การใช้ที่ดินเพื่อทำการเกษตรอาจจะใช้ในรูปแบบของการทำเกษตรร่วมกัน เช่น การปลูกพืชไร่สวนผสม และการเลี้ยงวัวนม หรือการเลี้ยงสัตว์ชนิดอื่น ๆ บนพื้นที่เดียวกันได้ และบางกรณีอาจจะใช้ที่ดินโคการจัดลำดับการใช้ที่ดิน หรือการใช้ที่ดินร่วมกันหลายๆ อย่างในการปลูกพืช เช่น การปลูกหญ้า หรือไม้ผลต่างๆ ระหว่างแถวมะพร้าว การใช้เพื่อทำการเกษตรในแต่ละอย่างหรือหลายอย่างรวมกัน โดยสรุปจะต้องพิจารณาลักษณะต่างๆของดินและสมรรถนะของดินเป็นสำคัญ

2.3.2 เกษตรผสมผสาน

เกษตรผสมผสาน (Intergrated Farming) หมายถึง เกษตรกรรมที่ประกอบการผลิตทางการเกษตร ตั้งแต่ 2 กิจกรรมขึ้นไปในไร่นาเดียวกัน และกิจกรรมเกษตรเหล่านี้ต้องสนับสนุนเกื้อกูลกัน ต่างกับ “ไร่นาสวนผสม” ซึ่งกิจกรรมเกษตรแต่ละอย่างไม่จำเป็นต้องเกื้อกูลกันเสมอไป ลักษณะเกษตรผสมผสาน ได้แก่ ทำนาทำสวนเพื่อบริโภคในครัวเรือนแล้ว ค่อยขายส่วนที่เหลือ ขุดบ่อตักปลาธรรมชาติในนา (เลี้ยงปลาในนาข้าว) เลี้ยงกระบือเพื่อช่วยไถนา เลี้ยงไก่เลี้ยงหมูไว้ใช้ในงานเลี้ยงพิเศษหรือกินในครอบครัว ปลูกพืชผักสวนครัว ไม้ผล ไม้ยืนต้น เพื่ออุปโภคและบริโภคในครัวเรือน ปลูกพืชไร่ เช่น มันสำปะหลัง อ้อย ถั่วเขียว ถั่วเหลือง ปอ ฯลฯ วิชาอีกด้วย ที่สำคัญคือต้องใช้ทรัพยากรทั้งหมดที่เกษตรกรมีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพโดยเฉพาะแรงงานในครัวเรือน

เกษตรผสมผสานเหมาะกับการฟื้นฟูชีวิตและธรรมชาติของเกษตรกร เป็นเกษตรกรรมที่ถาวรไม่ทำลายชีวิต และธรรมชาติสอดคล้องกับหลักธรรมในพุทธศาสนาอันเป็นรากฐานวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของเกษตรกรไทย ที่เน้นการประหยัด พึ่งตนเอง ไม่หลงยึดกับวัตถุสิ่งของ ใช้ทรัพยากรทุกอย่างให้ได้ประโยชน์มากที่สุด ไม่เน้นการผลิตเพื่อขายแต่จะทำเพื่อพอยู่พอกิน

ข้อดีของเกษตรกรรมแบบผสมผสาน คือ มีหลักประกัน ได้รับความกระทบกระเทือนจากภาวะราคาผลผลิต ปัจจัยการผลิต และภัยธรรมชาติ ช่วยให้เกษตรกรใช้ทรัพยากรมีอยู่อย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพผลิตอาหารสำหรับบริโภคในครัวเรือนได้อย่างเพียงพอมีรายได้และมีงานทำตลอดปี นิเวศวิทยาทางการเกษตรมีความสมดุลย์ขึ้นโดยเฉพาะการอนุรักษ์ดินและน้ำ ต้นเหตุที่เป็นตัวเงินในหารผลิตสินค้าเกษตรต่ำลง แนวทางพัฒนาพึ่งเอกชนน้อยลง เป็นแนวทางที่ทำให้เกษตรกรและนักวิจัยต้องพิจารณาการเกษตรของฟาร์มอย่างเป็นระบบ

ส่วนข้อเสียของเกษตรกรรมแบบผสมผสาน คือ กิจกรรมหลายอย่างในฟาร์มเดียวกันมีความแตกต่างของสภาพสิ่งแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจ เทคโนโลยี อาจได้รับการต่อต้านจากบางหน่วยงานราชการเชิงวิธีการปฏิบัติยังไม่ได้รับการพัฒนา ต้องการบริการสินเชื่อ และการสนับสนุนด้านอื่นๆ จากรัฐบาลเพิ่มขึ้น มีปัญหาการขายผลผลิตเพราะผลิตคนละเล็กละน้อย เป็นแนวใหม่ในไทยระยะแรกจะขัดข้องบ้าง

แนวคิดในการพัฒนาเกษตรกร และการเกษตรแบบผสมผสาน ของ ดร. ณรงค์ หุตาณวัตร และคณะ (จूरรัตน์ นันทวนิช, 2535)เสนอมาตรการสำหรับปรับปรุงเสถียรภาพของอาชีพเกษตรกรไว้ 3 ประการ คือ

1. ส่งเสริมการผลิตแบบครบวงจรโดยรัฐและธุรกิจเอกชน คือ ให้เกษตรกรผลิตสินค้าตามตลาดและประกันราคาขั้นต่ำ โดยเอกชนซื้อล่วงหน้ากับรัฐและซื้อล่วงหน้ากับเกษตรกร
2. ส่งเสริมการผลิตแบบครบวงจรโดยธุรกิจเอกชน คือ ให้สัมปทานเอกชนผูกขาดการส่งเสริมการผลิตและรับซื้อผลผลิตเป็นรายสินค้าและรายท้องถิ่น
3. ส่งเสริมการเกษตรกรรมแบบผสมผสาน คือ ให้เกษตรกรผลิตสินค้าหลายอย่างที่สนับสนุนเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากร ลดอัตราภาวะราคาและภัยธรรมชาติ โดยเพิ่มผลผลิตตนเองมากกว่าขาย

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับทำเลที่ตั้งอุตสาหกรรม

George Renner (1950) ได้เสนอหลักการเกี่ยวกับทำเลที่ตั้งอุตสาหกรรมที่เหมาะสมจะต้องเข้าถึงปัจจัยสำคัญ 6 ประการ ได้แก่ วัตถุประสงค์ ตลาด แรงงาน พลังงาน เงินทุน และการขนส่ง ทำเลที่ตั้งที่เหมาะสมที่สุด คือ ที่ตั้งของปัจจัยดังกล่าวอยู่ใกล้ที่สุด แต่ถ้าปัจจัยดังกล่าวอยู่กระจัดกระจายที่ตั้งที่เหมาะสมที่สุดของอุตสาหกรรม คือ จุดที่อุตสาหกรรมนั้นอยู่ใกล้ปัจจัยที่สำคัญที่สุดของกระบวนการผลิต

Czamanski (1964 ,1965) เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการเชื่อมโยงทำเลที่ตั้งอุตสาหกรรมกับความเจริญเติบโตของเมือง โดยกล่าวว่าการลงทุนที่ทำให้เกิดการสร้างงานมีผลต่อการขยายตัวของเมือง ซึ่งเป็นสัดส่วนที่ได้มาจากลักษณะการได้เปรียบและเสียเปรียบของพื้นที่ด้วย และแบ่งอุตสาหกรรมออกเป็น 3 ลักษณะคือ อุตสาหกรรมที่เกิดขึ้นได้จากความได้เปรียบด้านแหล่งที่ตั้งและสภาพภูมิประเทศ อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมหลัก และอุตสาหกรรมที่มีความจำเป็นต่อชุมชน

E.N. Rawstron (1958) เสนอแนวคิดและวิธีการเลือกทำเลที่ตั้งอุตสาหกรรม โดยพิจารณาข้อจำกัดของทำเลที่ตั้งจากหลักเกณฑ์ 3 ประการ ประการแรก ข้อจำกัดทางกายภาพ โดยพิจารณาแต่เพียงว่าที่ใดที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่แห่งคือที่ตั้งโรงงานอุตสาหกรรม ประการที่สอง ข้อจำกัดทางเศรษฐกิจ โดยพิจารณาต้นทุนการผลิตของอุตสาหกรรม ประกอบด้วย แรงงาน วัตถุประสงค์ ที่ดิน ตลาด และทุน ต้นทุนดังกล่าวจะแตกต่างกันตามตำแหน่งที่ตั้ง ขึ้นอยู่กับอัตราส่วนของต้นทุนที่เกิดจากปัจจัยนั้น เช่น ต้นทุนวัตถุประสงค์เป็นส่วนสูงสุดของต้นทุนรวม แหล่งวัตถุประสงค์ก็เป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดทำเลที่ตั้ง ซึ่งทำเลที่ตั้งที่เหมาะสมควรอยู่ในขอบเขตที่กิจการสามารถทำกำไรได้ สรุปทำเลที่ตั้งอุตสาหกรรมที่จะไม่ประสบการขาดทุน คือทำเลที่ต้นทุนต่ำสุดเมื่อเปรียบกับทำเลที่ตั้งอื่น ๆ และประการที่สาม ข้อจำกัดทางด้านเทคนิค โดยพิจารณาเกี่ยวกับระดับเทคนิคการผลิต หากปรับปรุงและพัฒนาให้ก้าวหน้าอยู่ตลอดเวลา ความสำคัญของทำเลที่ตั้งอุตสาหกรรมย่อมน้อยลง เพราะเทคนิคการผลิตสามารถทำให้ต้นทุนการผลิตของอุตสาหกรรม

การเลือกที่ตั้งของกิจกรรมทางเศรษฐกิจมิใช่มีเพียงปัจจัยทางเศรษฐกิจ (เสียต้นทุนต่ำสุดและได้ผลกำไรสูงสุด)แต่เพียงอย่างเดียวทั้งนี้เพราะปัจจัยที่กำหนดการเลือกที่ตั้งมีมากมายนอกเหนือจากปัจจัยทางเศรษฐศาสตร์ซึ่งส่วนใหญ่มีความสลับซับซ้อน และไม่มีระบบที่แน่นอนด้วย ดังนั้นการเลือกที่ตั้งของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เพื่อให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ทั้ง 2 ฝ่าย จึงเหมือนกับการประนีประนอมผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐศาสตร์เข้ากับผลประโยชน์ทางด้านอื่น ๆ นโยบายสาธารณะภายใต้การวางแผนพัฒนาอุตสาหกรรมก็คือยุทธวิธีที่รัฐจะเข้ามามีบทบาททางด้านการพัฒนาอุตสาหกรรม ดังนี้ (Smith D.M. 1971)

- เครื่องมือสำหรับนโยบายแหล่งอุตสาหกรรม (Industrial Location Policy Instruments) บทบาทของรัฐในการกำหนดแหล่งอุตสาหกรรม อาทิ เช่น

- การกำหนดย่านอุตสาหกรรม
- การกำหนดเขตนิคมอุตสาหกรรม
- การควบคุมทางการจัดเก็บภาษี
- การส่งเสริมด้านการให้สินเชื่อ เงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ
- การปรับปรุงระบบโครงข่ายบริการพื้นฐาน

ประสิทธิผลของเครื่องมือดังกล่าวจะมากน้อยกว่ากัน ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับเป้าหมายของแผนและลักษณะของระบบเศรษฐกิจ และเป็นการยากที่จะใช้แบบจำลองเศรษฐกิจมิติ ในการทดสอบประสิทธิภาพของเครื่องมือโดยพิจารณาความสัมพันธ์ของเครื่องมือกับเป้าหมายการพัฒนา

- มาตรการเชิงพื้นที่ในการวางแผนอุตสาหกรรม (The Spatial Strategy of Industrial Development Planning) หมายถึง การเลือกพื้นที่เพื่อพัฒนาอุตสาหกรรม สามารถทำได้หลายรูปแบบ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับเป้าหมายว่าต้องการกระตุ้นการพัฒนาพื้นที่บริเวณนั้น ความต้องการและความรุนแรงของปัญหาในแต่ละพื้นที่ไม่เท่ากัน เช่น ถ้ามีนโยบายที่จะพัฒนาความเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมในพื้นที่ ควรเน้นการสนับสนุนและส่งเสริมการลงทุนในพื้นที่นั้นให้มากที่สุด หรือถ้ามีนโยบายที่จะพัฒนาให้มีประสิทธิภาพ ก็ควรกำกับและชี้แนะให้การเติบโตของอุตสาหกรรมอยู่ในขนาดและขอบเขตที่เหมาะสม

2.5 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

2.5.1 ระบบการท่องเที่ยว

Mill & Marrison (1985) ได้กล่าวถึงระบบการท่องเที่ยวว่าประกอบด้วย 4 ส่วน ดังต่อไปนี้

1. การตลาด ได้แก่ นักท่องเที่ยว
2. การเดินทาง ได้แก่ การคมนาคมขนส่ง
3. จุดหมายปลายทาง ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยว และการให้บริการในแหล่งท่องเที่ยว
4. การประชาสัมพันธ์และการโฆษณา

ปัจจัยทั้ง 4 ต้องมีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ก่อให้เกิดความสมดุลย์ระหว่างอุปสงค์และอุปทานได้อย่างเหมาะสมก่อให้เกิดผลต่อการวางแผน และจัดองค์ประกอบของการพัฒนาในแหล่งท่องเที่ยว ฉะนั้นองค์ประกอบของการพัฒนาการท่องเที่ยว ได้แก่ ความสนใจและกิจกรรมของนักท่องเที่ยว ที่พัก การให้บริการนักท่องเที่ยว การคมนาคม โครงสร้างพื้นฐาน และสถาบันที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยว

2.5.2 การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Ecotourism)

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2538) หมายถึง การเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวแห่งใดแห่งหนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาชื่นชมและเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพสภาพธรรมชาติ สภาพสังคมและวัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นบนพื้นฐานของความรู้ รวมไปถึงความรับผิดชอบต่อระบบนิเวศ โดยผู้เดินทางมีความต้องการแสวงหาสิ่งต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- กิจกรรมต่าง ๆ ที่ทำให้ประสบการณ์ที่หลากหลายให้มากขึ้น
- ประสบการณ์ของการได้ไปเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ และประสบการณ์ที่ได้สัมผัสวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของสังคมที่แตกต่างจากที่ตนอยู่
- โอกาสที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับลักษณะทางธรรมชาติ วัฒนธรรมที่มีความแตกต่างในแต่ละพื้นที่ให้มีการอนุรักษ์สภาพธรรมชาติ และสมบัติทางวัฒนธรรมในพื้นที่ที่ไปชม

Hector Cebalos – Lascurain (1990) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ว่า เป็นการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางไปยังแหล่งธรรมชาติมีวัตถุประสงค์เพื่อชื่นชม เรียนรู้ และเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ พืชพรรณ และสัตว์ป่า ตลอดจนลักษณะทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในแห่งธรรมชาติเหล่านั้น

Elizabeth Boo (1991) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ว่า การท่องเที่ยวธรรมชาติที่เอื้อประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ อันเนื่องจากการมีรายได้สำหรับการดูแลรักษาพื้นที่ การสร้างคนให้ชุมชน หรือท้องถิ่น และการสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม

ฉะนั้นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จึงมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2538) คือ การสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และสุดท้ายคือการก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นและการกระจายรายได้ ซึ่งหากต้องการให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนแล้วจำเป็นต้องก่อให้เกิดการประสานความต้องการทางเศรษฐกิจ การคงอยู่ของสังคม และการสงวนรักษาสิ่งแวดล้อมให้ยาวนานที่สุด เพื่อให้เกิดการผสมผสานอย่างถูกต้อง และเหมาะสม

2.6 แนวคิดเกี่ยวกับการวางแผน

การวางแผน คือ การตัดสินใจล่วงหน้าว่าจะทำอะไร อย่างไร เมื่อไหร่ และใครเป็นผู้กระทำ การวางแผนเป็นสะพานช่องว่างจากปัจจุบันไปสู่อนาคตตามที่ต้องการ และทำให้สิ่งต่างๆ เกิดขึ้นตามต้องการ ถึงแม้ว่าเหตุการณ์ในอนาคตเป็นสิ่งที่ยากต่อการคาดหมาย แต่ก็ยังดีกว่าให้เกิดขึ้นตามยถากรรม

การวางแผนเป็นขบวนการและวิธีการที่มีระบบ สามารถตรวจสอบได้ทุกขั้นตอน การวางแผนจึงต้องเริ่มด้วยการวางแผนการทำงานวางแผน (Planning Process and Methodology) ในขบวนการวางแผนทุกขบวนการสามารถอธิบายได้เป็นขบวนการง่ายๆ คือ รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลและชี้ปัญหา วางแผนการแก้ไขปัญหา (กำหนดทางเลือก) เลือกทางเลือกปัญหา และนำไปปฏิบัติ ขบวนการเหล่านี้จะต้องกระทำต่อเนื่องและกลับไปกลับมา (อนุชา เล็กสกุลฉิลก, 2532)

2.6.1 การจัดทำแผนพัฒนาตำบล

พรบ.สภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 มาตรา 59 (2) กำหนดให้คณะกรรมการบริหารของอบต.มีอำนาจหน้าที่ในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลแล้วเสนอสภาอบต.ให้ความเห็นชอบแผนพัฒนาตำบลตามมาตรา 46 (1) แห่งพรบ.เดียวกัน โดยระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการวางแผนพัฒนาตำบลของอบต. พ.ศ. ... ได้ระบุถึงหลักการ ให้อบต.มีแผนพัฒนาตำบลของอบต.ระยะ 5 ปี และแผนพัฒนาตำบลของอบต.ประจำปีโดยถือเป็นส่วนย่อยของแผนพัฒนาอำเภอ ทั้งนี้อบต.มีอำนาจในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลอย่างเต็มที่ แผนพัฒนาตำบลจะแสดงกิจกรรมและโครงการของอบต.และส่วนราชการสังกัดส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่นทุกหน่วยที่ปฏิบัติในพื้นที่ อีกทั้งมีการประสานในแนวตั้งกับแผนพัฒนาอำเภอ และประสานในแนวราบกับแผนพัฒนาตำบลของอบต.อื่นในอำเภอด้วย

การกำหนดปัญหาและแนวทางแก้ไข คณะกรรมการจะศึกษาปัญหาจากข้อมูล กชช2ค ข้อมูลจปฐ ข้อมูลจากกรรมการหมู่บ้าน และสมาชิกสภาตำบล และความเห็นของคณะกรรมการทำงาน โดยการกำหนดกลุ่มปัญหาจะใช้ข้อมูล กชช2ค เป็นหลักและอาจเพิ่มกลุ่มปัญหาเป็นกลุ่มปัญหาทางการบริหารอบต.เข้าไปด้วย การกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาเบื้องต้นต้องคำนึงถึงแผนยุทธศาสตร์จังหวัดตามแผนพัฒนาจังหวัดและแนวทางพัฒนาอำเภอตามแผนพัฒนาอำเภอ สำหรับแนวทางแก้ไขปัญหามี 4 แนวทางแบ่งเป็น 192 งา ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางแก้ไขปัญหาในระบบการพัฒนาเพื่อกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาคและท้องถิ่น (กนภ.)

2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

สุริยันต์ ศรีจันทร์ (2523) วิจัยเรื่องบทบาทของคณะกรรมการสภาตำบลต่อการวางแผนพัฒนาตำบล พบว่า ความไม่พร้อมของคณะกรรมการสภาตำบลมีผลทำให้การวางแผนพัฒนาตำบลไม่มีประสิทธิภาพ กล่าวคือ คณะกรรมการสภาตำบลมีพื้นฐานการศึกษาต่ำ ขาดความรับผิดชอบ ไม่กระตือรือร้น มีอายุมากไม่คล่องตัวในการทำงาน มีขีดจำกัดในการทำแผนพัฒนาตำบล ขาดความคิดริเริ่มในการดำเนินโครงการตามแผนพัฒนาตำบล และสภาตำบลมีรายได้ไม่เพียงพอจะสนองต่อความต้องการของประชาชน ต้องพึ่งพางบประมาณ

จรัส สุวรรณมาลา (2539) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง สภาตำบลและอบต. ตักยภาพและทางเลือกสู่อนาคต โดยทำการสัมภาษณ์บุคคลระดับจังหวัด อำเภอและตำบล รวมทั้งสำรวจความคิดเห็นของสมาชิกสภาตำบลและอบต.และประชาชนในพื้นที่ประกอบกับใช้การสังเกตการณ์เกี่ยวกับการจัดทำแผน การจัดทำบัญชี การประชุม และสิ่งอำนวยความสะดวกภายในสำนักงานของสภาตำบลและอบต. 15 ตำบล ใน 5 จังหวัดทั่วทุกภาคของประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่า

1.สภาตำบลและอบต.ต่าง ๆ มีจุดเด่น คือ การมีโครงสร้างองค์การที่เล็กและมีความยืดหยุ่น มีบุคลากรแบบ Paraprofessional ซึ่งประกอบด้วย บุคคลในท้องถิ่นทั้งสิ้น มีการทำงานเป็นทีม มีความตั้งใจที่จะทำงานเพื่อชุมชนของตนเองสูง ในด้านปัจจัยแวดล้อมมีหน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจ และองค์การเอกชน ซึ่งดำเนินกิจกรรมด้านการพัฒนาชนบทและจัดบริหารพื้นฐานต่างๆ ซึ่งสภาตำบลและอบต. สามารถประสานงานขอความช่วยเหลือ และจัดทำกิจกรรม

2.สภาตำบลและอบต.ยังมีข้อด้อยที่จำเป็นต้องปรับปรุงแก้ไขเพื่อพัฒนาศักยภาพการบริหารให้ดียิ่งขึ้นได้แก่ การวางแผนและการจัดทำงบประมาณการบริหารจัดการและบุคลากร

2.8 แผนพัฒนาหรือการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ศึกษา

2.8.1 แผนพัฒนาจังหวัด 2540 – 2544

แผนพัฒนาจังหวัด 5 ปี จัดทำโดยคณะกรรมการพัฒนาจังหวัด มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของจังหวัดชุมพรในภาพรวม ได้จัดทำให้สอดคล้องกับโอกาสและศักยภาพของพื้นที่ ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมของจังหวัด สำหรับทิศทางของการพัฒนาจังหวัดนั้น ได้กำหนดไว้ 9 ประการ ดังนี้

1. พัฒนาระบบการผลิตด้านเกษตรกรรม โดยใช้เทคโนโลยีด้านการผลิตที่เหมาะสมไปสู่อุตสาหกรรมเกษตร เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดทั้งในและต่างประเทศ

2. พัฒนาการศึกษทั้งในและนอกระบบโรงเรียนเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต โดยเน้นการจัดการศึกษาควบคู่กับการพัฒนาจริยธรรม คุณธรรม พละนาถัย และการพัฒนาอาชีพ
3. ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชน และแรงงานในจังหวัดมีความรู้ด้านการตลาด การบริการ การพาณิชย์ต่าง ๆ รวมทั้ง การตรวจสอบ ควบคุม ดูแล กลไก ด้านการตลาดและบริการ
4. พัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน โดยส่งเสริมให้ประชาชนมีสุขภาพสมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ตามเป้าหมายเกณฑ์ จปฐ. ในทุกพื้นที่
5. ส่งเสริมและอนุรักษ์การใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้เอื้ออำนวยในการดำรงชีพ
6. ส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในจังหวัด โดยการปรับปรุงโครงข่ายถนน การบริการนักท่องเที่ยวและการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว
7. ปรับปรุงและพัฒนาาระบบการบริการสาธารณูปโภคทุกด้าน เช่น โครงข่ายถนนเชื่อมโยงในจังหวัดและระหว่างจังหวัด ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ ให้มีประสิทธิภาพ และมีคุณภาพได้อย่างทั่วถึง
8. การพัฒนาเพื่อเสริมสร้างความมั่นคง โดยเร่งดำเนินการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับพื้นที่ชายแดน พื้นที่ข้างเคียง โดยใช้องค์กรประชาชนและองค์กรในการพัฒนาที่มีศักยภาพ พร้อมทั้งจะรองรับการพัฒนาด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และการป้องกันประเทศ เพื่อให้บรรลุจุดหมายหลักในการดำเนินการ คือ ความมั่นคงและความมั่งคั่ง
9. การพัฒนาเพื่อการลงทุนและการสร้างโอกาสใหม่ของจังหวัด
 - 9.1 เสริมสร้างให้จังหวัดชุมพรเป็นศูนย์กลางการคมนาคม การขนถ่ายสินค้าทั้งทางบกและทางทะเล ระหว่างภาคกลาง ภาคตะวันออกกับภาคใต้ และระหว่างฝั่งทะเลด้านอ่าวไทย กับฝั่งทะเลด้านอันดามัน
 - 9.2 เสริมสร้างและพัฒนาให้จังหวัดเป็นศูนย์กลางทางการศึกษา และเป็นศูนย์กลางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสาขาต่าง ๆ ในภาคใต้ตอนบน
 - 9.3 เสริมสร้างและพัฒนาจังหวัดให้เป็นศูนย์ร่วมตลาดกลางผลผลิตทางการเกษตรภาคใต้ตอนบน เพื่อการส่งออกระหว่างภูมิภาคและในต่างประเทศ

2.8.2 แผนลงทุนจังหวัดชุมพร

การศึกษาเรื่องแผนลงทุนจังหวัดเพื่อสนองนโยบายการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค และเพื่อให้ทิศทางการพัฒนาของจังหวัดชัดเจน และเป็นการวางแผนล่วงหน้า และเพื่อเป็นประโยชน์ต่อส่วนราชการในการให้บริการสนับสนุนที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นอย่างแท้จริง ซึ่งได้กำหนดกลยุทธ์ของจังหวัดชุมพร ดังนี้

- เร่งรัดโครงสร้างพื้นฐาน โดยเฉพาะด้านการชลประทานเพื่อการเกษตร การก่อสร้างและบูรณะทางหลวง การปรับปรุงการประปา และโครงการสร้างท่าเรือสินค้าและโกดังสินค้า ตลอดจนจัดตั้งเขตอุตสาหกรรมพิเศษ
- พัฒนาการท่องเที่ยว โดยจัดให้เป็นลักษณะการรวมกลุ่มท่องเที่ยวหลายจังหวัด (Package – tour) ส่งเสริมการท่องเที่ยวทะเลหมู่เกาะต่าง ๆ
- เพิ่มผลผลิตด้านการเกษตรและพัฒนาอุตสาหกรรม ไม่ติดแน่นกับการเกษตรแบบดั้งเดิม และเน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตรเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้า

- ใช้ประโยชน์จากทำเลที่ตั้งของจังหวัดชุมพรและจังหวัดระนอง โดยจัดตั้งโครงการสะพานเศรษฐกิจอันดามัน และอ่าวไทย

2.8.3 แนวทางการพัฒนาอำเภอเมืองชุมพร 2540 – 2544

1. มุ่งพัฒนาระบบการผลิตภาคเกษตรให้เป็นแหล่งผลิตทางการเกษตรที่มีคุณภาพสูง โดยนำเทคโนโลยี อุปกรณ์ เครื่องมือที่ทันสมัยเข้ามารองรับ การปรับระบบการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดและจัดพื้นที่การเกษตรให้เหมาะสมกับชนิดของพืช
2. มุ่งเน้นให้พัฒนาและส่งเสริมอาชีพของราษฎรในภาคเกษตรให้มีรายได้เพียงพอ โดยจัดหาตลาดรองรับผลผลิต ส่งเสริมการแปรรูป พัฒนารูปแบบสินค้า ตลอดจนส่งเสริมการลงทุนในอุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่องทางการเกษตรและการประมง พร้อมทั้งให้มีอาชีพเสริม และส่งเสริมให้เกษตรกรมีความรู้ด้านการตลาด ตลอดจนข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้อง
3. ส่งเสริมการจัดตั้งเขตอุตสาหกรรมพิเศษ เพื่อรวบรวมสถานประกอบการเกี่ยวเนื่องอุตสาหกรรมและโรงงานอุตสาหกรรมขนาดเล็ก – กลาง เข้าไว้ในที่เดียวกัน เพื่อควบคุมปัญหามลพิษให้เป็นไปตามผังควบคุมการใช้ที่ดิน และขอรับการส่งเสริมการลงทุน
4. พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวระดับประเทศ โดยเร่งรัดการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน และการบริการเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวพร้อมทั้งส่งเสริมให้ภาคเอกชนเข้าร่วมงานเทศกาล และเน้นการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง
5. อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ควบคุมปัญหาสิ่งแวดล้อมและมลพิษ โดยการพยายามผลักดันให้อำเภอเมืองชุมพรเป็นเขตควบคุมมลพิษ และจัดตั้งโรงงานกำจัดขยะ ที่สามารถรองรับการขยายตัวของชุมชน และอุตสาหกรรมอย่างเพียงพอ และมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการส่งเสริมการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบ